

N:o 6.

Af Herr A. Grill: Om underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t, angående utarbetande och utfördande af ny grufvestadga.

Det har hitintills varit antaget, att stadgarne angående grufve-egendom och grufvors skötsel helt och hållet tillhör den ekonomiska lagstiftningen, hvilken ligger utom Riksdagens åtgärder, men uti de hittills gällande grufvestadgarne ingår ett element, som så nära berör grunden för all eganderätt, att det utan det ringaste tvifvel bör afskiljas från den ekonomiska lagstiftningen och blifva föremål för Riksdagens behandling. Jag menar stadgandet om inmutares rättighet till grufvor och malmfyndigheter.

Såsom det troligen är de flesta bekant, eger en hvar, således äfven ej svensk undersåte, som uppfinner eller åter vill upptaga förut känd, men försummad, malmfyndighet att densamma bearbeta, med full eganderätt af hälften, och, om jordegaren ej vill eller förmår i arbetet deltaga, med full eganderätt till hela fyndigheten. En aktad författare har härom uttryckt sig: »Det är visserligen en lättnad, om man, utan egarens medgifvande och blott med iakttagande af en formalitet kan få disponera öfver och tillgodogöra sig mineraliska tillgångar, men man har dervid också i sin makt att beröfva egaren af jorden ända till minsta skymten af den vinst, till hvilken han såsom egare är berättigad, ifall han ej kan uppfylla de fordringar, som inmutningslagen bestämmer. Inmutningen är ej annat än ett legaliseradt våld, som på samma gång fordrar en sådan mängd af formaliteter, att det ofta är svårt att säga, hvem som verkligen är den rätta inmutaren — med deraf föranledt besvär och osäkerhet.»

Sådan

Sådan är grunden i Sverige för så kallad grufve-egendom. Tillkomsten under en tid, då det ansågs nödigt att på hvarje sätt understödja bergshandteringen och då ett sådant förbigående af eganderätten kunde vara förklarligt, är dock denna grunds natur numera icke öfverensstämmande med det hos oss gällande begreppet om eganderättens helgd.

Det är för långt att i en motion genomgå de olika ländernas lagstiftning i detta hänseende, men det torde vara nog att säga, att i England, der tillgodogörandet af jordens mineraliska rikedomar, och följaktligen deras uppskattande, nått sin höjd, ett sådant våld på eganderätten ej finnes; der existerar ej någon inmutare-rätt.

I de länder, der all jord från ursprunget ansetts tillhöra Kronan, kan det ega sin historiska och möjligen rättsliga förklaring, att dispositionen af de underjordiska mineralrikedomarne bibehållits åt Kronan, och att denna rättighet af henne upplåtits åt andra, åt den förstkommande, men svenska jorden i allmänhet har ej varit förläningsjord. Det är visserligen sannt, att det apokryfiska så kallade Helgeandsholms-beslutet skulle åt Kronan förbehållit rätt till malmfyndigheter, men då i sednare tider Kronan icke allenast icke vid de förra tider af henne verkligen egda och bearbetade malmtillgångar, de facto bibehållit denna rätt, utan på ett eller annat sätt afhändt sig den och till och med i grufvestadgan af 1855 uttryckligen förklarar, att kronoåboen, boställsinnehafvaren eller den, som eljest har nyttjanderätten af kronojord, skall njuta jordegarerätten till godo, hvilken sednare rätt å sådan jord obestriddligen tillhör Kronan, så är det tydligt att Kronan själf afstått från grundsatsen, att hon vore egare till de mineraliska tillgångarne på jord, som innehafves af annan. Det tionde, som till Kronan utgått först af malmbrytningarne och sedan af tillverkningarne under namn af tackjernstionde m. m., har varit sista spåret af detta Helgeandsholms-beslut och Kronans rätt till malmtillgångarne i riket, och att detta af bergslagernas *jordegare* sistlidne riksdag infriades, torde vara i friskt minne. Ännu mera, kalkstensbrott, sandstensbrott m. m. hafva förr varit föremål för inmutning; nu icke. Genom denna riktning, som bergslagstiftningen i sednare tider således inslagit, framgår tydligt, att Kronan afstått från den rätt till disposition af malmtillgångarne i riket, som hon ansett sig ega, men likväl kvarstår Kronans bestämmelse, genom grufvestadgan af 1855, att alla metaller och malmer, svafvelkis, blyertz och stenkol, samt s. k. varp vid ödelagda grufvor och bergverk äro föremål för inmutning, d. v. s. de tillhöra den förstkommande, de tillhöra »ingen», de äro en »res nullius». Om Kronan hade till jordegaren afstått sin förmenade rätt, såsom hon nu gjort i afseende på kronojord, der hon verk-

ligen egt en sådan rätt, hade derom intet varit att säga, men att afstå en rätt, som åtminstone är tvifvelaktig, till den förstkommande, med förbigående af jordegaren, kan enligt motionärens begrepp icke vara riktigt.

Förvärfvandet af eganderätt till malmfyndighet genom inmutning har gjorts till lag, för att gynna bergsbandteringen, men åtminstone numera har det visat sig, att den fördel bergsbandteringen deraf drager är ringa eller ingen. Om man dömde af det ofantliga antal mutsedlar, som årligen uttagas såväl på redan kända som nya malmanledningar, skulle man fatta den tanken, att något stort verkligen uträttades genom denna lag, men det är noga bekant, att vida största delen af dessa fyndigheters tillvaro är redan förut känd, att ytterst få, förut okända malmanledningar på mycket länge upptäckts, som varit af större värde, och att s. k. malmetare sällan skörda rikedomar — ja! vid de Skånska stenkolsfälten har denna grufvestadga säkerligen verkat skadligt, i det den, oafsedt att den der likasom öfverallt uppväckt jordegarnes motvilja mot inmutarne, tvungit dessa sednare att för sina utmåls bevarande dela sitt kapital, som sålunda blifvit otillräckligt för dem sjelfva att drifva arbetet.

Den goda saken vore bättre betjenad genom enskilda öfverenskomelser emellan jordegare och dem, som vilja bearbeta malmtillgångar, ty numera lärer väl ingen jordegare gifvas, som ser sin egen fördel uti att låta dylika tillgångar ligga oarbetade, och skulle så i ett enskildt fall händelsen vara, så är förlusten ringa. Om en jordegare ej sjelf vill bearbeta sina mineraliska tillgångar, eller riskera att genom försäljning göra en möjlig förlust, kan han öfverlåta rättigheten åt andra emot viss afgift per centner, då hans vinst alltid står i förhållande till hvad grufvan gifver.

En lång tids erfarenhet har bestyrkt min enskilda tanke om nu gällande grufvestadgas olämplighet. Jag vill här lemna några exempel, tagna ur verkligheten, för att visa hvilka förvecklingar den kan åstadkomma, och blott i förbigående vidröra, att redan definitionen på föremål för inmutning ej är adeqvad för hvad som dermed sannolikt afses. De flesta mineralier kunna betraktas såsom malmer.

Enligt grufvestadgan blir man ej egare derigenom att man *uppfinner* en grufva, utan derigenom att man *anmäler* sig »skriftligen» hos bergmästaren eller »muntligen» hos kronfogde eller länsman. Den förstkommande hembär segerpalmen, såvida ej anmälan skett samma dag, för hvilket fall särskilda stadganden finnas. Härigenom har anordnats ett kapplöpningssystem, så mycket oefterrättligare, som orden »skriftligen» och »muntligen» begagnats, och som ej alla desse embetsmän ständigt äro på sina embetsrum för att lemna mutbevis åt den förstkommande, utan stundom äro på embetsförrättningar frånvarande längre tider. Man har omtalat,

att under Krimkriget Engelska officerare höllo kapplöpningar på mulor, der priset vanns af den som kom sist. Det har varit svenska grufvestadgan förbehållet att hitta på kapplöpningar med tre, vidt skiljda, *olika* mål, bergmästaren, kronofogden och länsman.

En förvaltare af en egendom utsände sin rättare med arbetare att gräfva grund för en byggnad, hvarvid en malmanledning påträffades. En lösdrivvare gick förbi, direkt till länsman, sedan han fått nys om upp-täckten, och hans mutbevis blef gällande, såsom en dag äldre än förvaltarens, som sökte bergmästaren; men äfven om grufvestadgan ej så bestämdt afgjort frågan till lösdrivvarens fördel, som hade *intet* med saken att göra, så skulle sjelfva principen om uppfinnare-rätt vara omöjlig att använda, der pretendenterna ej voro färre än fem, nemligen jordegaren, som dessutom bekostade arbetet vid uppfinningen: förvaltaren, som anordnade och utvisade platsen; rättaren, som afgjorde frågan om fyndets beskaffenhet; arbetaren, som påträffade första malmstenen, och lösdrivvaren, som — kände grufvestadgan. — Grufvestadgan ingalunda till heder heter grufvan ännu i dag »Tjufgrufvan».

Två personer tvistade om inmutare-rätten till en grufva, och ingen ville af rättskänsla under processtiden bearbeta den. En tredje person passade på, inmutade grufvan, och — grufvestadgan tillerkände honom den.

En inmutare hade försönat sin grufva. Genom förevisade oriktiga arbetsbetyg förekom han grufvans inmutande af annan, till dess han genom ny mutsedel och betygens förstörande satt sig åter i oqvald besittning.

Redan dessa få exempel visa, att principen är oriktig, äfven om man skulle invända att stadgan kunde förbättras, eller att alla lagar kunna kringgås.

Men vis-à-vis en inmutare är jordegaren, om ej alldeles, åtminstone nästan rättslös. Grufvestadgan tillerkänner utan all appell inmutaren en expropriations-rätt, som ej beviljas något annat enskildt företag och som tillåter utländningar att, utan Kongl. Maj:ts tillstånd, i riket besitta fast egendom. En jordegare, som ej äger kapital, måste till den starkare, med eller mot sin vilja, afstå från all eganderätt till fyndighet utan ersättning. En jordegare, som ej vill deltaga i bearbetande af en *fattig* malm, som föregifves vara föremål för inmutning och utmålsläggning, har derigenom förlorat sin rätt till den ädlare malm, som af inmutaren dolts och utgjort verkliga föremålet för inmutningen. Redan sjelfva egenskapen af uppfinnare innebär i de flesta fall ett legaliseradt lagbrott eller förutsätter ett olofligt inträdande på andras egor i och för malmlätning, ty utan ett sådant lagbrott kunna svårligen nya malmfyndigheter upptäckas.

Genom felaktig redaktion af § 35 har till yttermera villervalla »grufegaren» förblandats med »jordegaren», egenskapen af debitor med creditor, och ehuru väl noga blifvit stadgadt huru förfaras skall, då inmutaren försummar sin rätt, äfven väl med eganderätten till den exproprierade jorden, så saknas dock *all* bestämmelse huru med den så kallade jordegareandelen sig förhåller, om den t. ex. genom köp öfvergått i annans hand. Grufvestadgan tyckes antaga att den kan sönas. Men — den kan icke sönas; — den som en gång förvärfvat sig den är dertill ständigt egare.

Vidare har genom de på statens bekostnad under arbete varande geologiska undersökningarne lemnats ett tillfälle till enskildt förvärf, som, om det begagnades, hvartill all laglig rätt förefinnes, omöjligen har kunnat vara afsedt, och om man slutligen betänker, att nu flera utländska bolag bygga eller ämna bygga jernvägar i många trakter af riket, måste det väcka farhågor af allvarsammaste art att se våra oupptagna malmtillgångar blottställda för att, utan ringaste ersättning, på grund af en felaktig lagstiftning, vandra af till utlandet.

Då jag nu, på grund af hvad i korthet blifvit anfördt, vågar föreslå *afskaffandet af den förstkommandes rätt att genom inmutning sätta sig i besittning af en annans egendom*, har jag ingalunda förbisett nödvändigheten af att genom lag stadga såväl redan existerande som blifvande grufegares rättigheter och skyldigheter, både hvad beträffar eganderätt till malmfyndigheten, utmål och stadfästelse på öfverenskommelser med jordegare och hvad beträffar grufvedriftens rätta skötsel. En god grufvestadga är således fortfarande af nöden; men då man ej kan vänta att Riksdagen eller dess Utskott skall vara i tillfälle att utarbete en sådan, hemställer jag vördsammast,

att Riksdagen måtte ingå till Kongl. Maj:t med underdånig anhållan om skyndsamt utarbetande och utgifvande af ny grufvestadga med borttagande af den så kallade inmutarerätten.

Stockholm den 20 Januari 1872.

Andreas Grill.